

менеджменту на різних управлінських рівнях, постійного інформування відповідних служб з швидким реагуванням на події, це все зможе забезпечити сталий розвиток підприємства та досягнення запланованих цілей.

Література

1. Золотар К.В., Чайкіна А.О. Основи формування системи ризик-менеджменту на підприємстві. Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 14 червня 2021 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2021. С. 47–48.
2. Мостенська Т.Л. Ризик-менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства / Т.Л. Мостенська, Н.С. Скопенко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3(7). – С. 72–79.
3. Організація ризик-менеджменту на підприємстві / І. Волинець // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2016. - № 2. - С. 51-55.

УДК: 339.172

Валентина Яворська

*к.е.н., доцент, доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування, Україна
yavorska.v.o@nubip.edu.ua*

УПРАВЛІННЯ ЦІНОВИМИ РИЗИКАМИ СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА АГРАРНОМУ РИНКУ

MANAGEMENT OF PRICE RISKS BY BUSINESS ENTITIES ON THE AGRICULTURAL MARKET

Анотація. Розглянуто особливості управління ціновими ризиками на аграрному ринку. Визначено поняття та види хеджування. Наведено напрями удосконалення управління ціновими ризиками для суб'єктів підприємництва на вітчизняному аграрному ринку.

Ключові слова: цінові ризики, хеджування, біржова торгівля, товарні деривативні контракти, аграрний ринок.

Abstract. Peculiarities of price risk management in the agricultural market are considered. Definitions and types of hedging are defined. Directions for improving price risk management for business entities on the domestic agrarian market are given.

Key words: price risks, hedging, exchange trading, commodity derivative contracts, agricultural market.

В сучасних умовах глобальної нестабільності та нових викликів на міжнародних ринках аграрної продукції, пов'язаних з війною в Україні, наслідками боротьби з пандемією Covid та систематичною зміною клімату, боротьба з ціновими ризиками на ринку аграрної продукції є актуальною проблематикою, яка потребує постійної уваги та досліджень.

Щоденні ризики та загрози з якими стикаються суб'єкти підприємництва на аграрному ринку не є тільки національного рівня, адже вони інтернаціоналізувались через глобалізацію економічного і фінансового простору.

Нині можна спостерігати як негативні наслідки війни в Україні впливають на глобальну продовольчу безпеку та викликають надмірну динаміку цін на аграрну сировину. Цінова волатильність надзвичайно посилилась у результаті відсутності логістичних шляхів для українських експортерів.

Ефективно функціонуючий аграрний ринок є основою продовольчої безпеки для будь-якої країни. Наша держава являється вагомим учасником міжнародного ринку аграрної продукції. Адже, вітчизняні суб'єкти аграрного ринку значну частину своєї продукції експортують до різних країн світу. Водночас, експорт значної кількості аграрної продукції на міжнародні ринки вимагає фундаментального дослідження та використання біржових інструментів з метою врегулювання цінових перекосів, що можуть постійно виникати на національному та глобальному рівнях.

Економічна сутність цінкових ризиків полягає в тому, що ці ризики є ринковими і глибоко пов'язані з динамічними змінами ціни, а також наявністю щоденної цінової волатильності. Ці ризики є невід'ємною складовою підприємницької діяльності суб'єктів аграрних ринків. Нині цінкові ризики можуть викликати негативне відношення серед ринкових учасників ринків реальних активів – спот-ринків аграрної продукції, проте у біржовій торгівлі наявність цінкових ризиків є важливою передумовою забезпечення ліквідності біржових торгів.

Біржова торгівля та організатори біржової торгівлі – товарні біржі відіграють важливу роль не тільки у конкурентному та прозорому ціноутворенні, а й у забезпеченні механізму управління цінковими ризиками. Біржова торгівля забезпечує суб'єктів ринку новими інструментами строкового характеру, які майже на 100 відсотків закінчуються у розрахунковий спосіб та без поставки товарів. У вітчизняній та світовій практиці строкові біржові інструменти називаються деривативними контрактами і до них відносяться ф'ючерсні контракти та опціони на ф'ючерсні контракти.

Біржова торгівля ф'ючерсами та опціонами є ринковим механізмом чистої конкуренції. Вона слугує джерелом ефективної акумуляції та трансферту вільного інвестиційного капіталу і забезпечує прогнозування цінової кон'юнктури на провідних міжнародних ринках аграрної продукції, зокрема зернових та олійних культур, а також продукції тваринництва.

Ф'ючерси та опціони на ф'ючерси на аграрну продукцію на провідних біржах світу можуть бути використані з спекулятивною метою та задля мінімізації цінкових ризиків.

Біржова торгівля аграрними деривативними контрактами забезпечує прозоре ціноутворення й захист від цінкових коливань, що часто виникають через нестабільність ринкових умов. Нестабільність – це результат наявності цінкових ризиків, які можуть бути ефективно мінімізованими за допомогою деривативних контрактів на аграрну продукцію.

Щоденні цінкові коливання диктують потребу у застосуванні механізму хеджування, економічна сутність якого виражається у використанні деривативних контрактів з метою управління цінковими ризиками на ринках реальних аграрних активів.

Сьогодні існує різноманіття стратегій хеджування цінкових ризиків на основі використання біржових деривативних контрактів. Навіть вітчизняні суб'єкти підприємництва досить тісно знайомі з біржовими ф'ючерсами на аграрну продукцію. Вони стикаються з необхідністю відслідковувати міжнародне ціноутворення на основі провідних світових біржових цін.

Механізм хеджування був вперше використаний для управління цінковими ризиками на ринку аграрної продукції через негативний вплив сезонності на формування ринкових цін, проте у подальшому хеджові стратегії стали основою у боротьбі з цінковими перекосами на всіх товарних і фінансових ринках.

Хеджування забезпечує додаткові можливості у розв'язанні багатьох проблем, пов'язаних із ціноутворенням й управлінням ринкових ризиків. Біржові ринки насичені багатьма видами ф'ючерсів та опціонів на ф'ючерси, які здатні допомогти вирішити питання мінімізації цінкових ризиків. Окрім того, електронізація біржових процесів та перехід на Інтернет-трейдинг слугувало можливості використання міжнародних біржових платформ та їх інструментів для управління цінковими ризиками. Так, наші вітчизняні товаровиробники та експортери можуть напряму користуватись європейськими та американськими деривативними контрактами на аграрну продукцію з метою хеджування наявних цінкових ризиків.

Враховуючи вище вказане, основними напрямками удосконалення управління цінковими ризиками для вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності на ринках аграрної продукції є:

- систематичне проведення аналітичних досліджень кон'юнктури міжнародних та вітчизняних аграрних ринків (використання аналітичних звітів провідних інформантів, аналітичних блогів, тощо);

- ведення історичних базисів цін на аграрну продукцію (можливо використовувати базу історичних цінних базисів аналітичних компаній або біржових брокерів, адже для кожного регіону існує свій середній історичний базис цін);

- підвищення рівня володіння біржовою інформацією та біржовими інструментами (через відкритий доступ до навчальних платформ бірж або наявні курси підвищення кваліфікації);

- прогнозування цінової кон'юнктури на основі використання міжнародних ф'ючерсних цін на аграрну продукцію (цінові котирування доступні на багатьох аналітичних та біржових сайтах і з запізненням лише на 10 хвилин);

- використання у господарській діяльності форвардних контрактів для прогнозування майбутніх поставок;

- імплементацію хеджувальних стратегій для мінімізації цінних коливань через заключення угод з суб-брокерами.

Отже, сучасна ефективна діяльність суб'єктів підприємництва на аграрних ринках не можлива без використання механізму хеджування, як основного інструменту ризик-менеджменту, безпосередньо пов'язаного з управлінням цінними ризиками.

УДК: 658.6

Ольга Кавун-Мошковська

*к.е.н., доцент, доцент кафедри торговельного підприємництва та логістики,
Державний торговельно-економічний університет, Україна
o.kavun-moshkovska@knu.edu.ua*

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ: ВОЄННИЙ ТА ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

RISK MANAGEMENT OF TRADE NETWORK: WAR AND POST-WAR PERIODS

Анотація. Запропоновано пріоритетні заходи ризик-менеджменту торговельної мережі у воєнний та поствоєнний періоди. Акцентовано увагу на необхідності комбінованого застосування методів впливу на ризики, прийняття поліваріантних стратегічних і оперативних рішень щодо управління ризиками, прогнозування песимістичного та стриманого сценаріїв розвитку торговельної мережі

Ключові слова: ризик-менеджмент, військовий конфлікт, торговельна мережа, методи впливу на ризики

Abstract. The priority measures of risk management of the trade network in the war and post-war periods are proposed. It is necessary to combine methods of impact on risks, make multivariate strategic and operational decisions for risk management, forecast pessimistic and restrained scenarios of the trade network formation.

Key words: risk management, military conflict, trade network, methods of risks influencing

До 24 лютого 2022 року сфера роздрібної торгівлі України була одним із найприбутковіших секторів вітчизняної економіки, знаходившись серед найбільших платників податків (\$1,1 млрд податків і зборів до бюджетів усіх рівнів протягом 2021 року) та роботодавців країни. Загальний дохід, який згенерували компанії галузі за 2021 рік, склав більше \$9,4 млрд [5].

Через два місяці з початку повномасштабних військових дій втрати торговельних мереж сягнули \$1,7 млрд [5]. Незважаючи на це, роздрібна торгівля почала досить швидко відновлюватися – через шість місяців працювали майже 60% колишніх закритих торговельних об'єктів [3]. Цей процес триває, але на тлі продовження військового протистояння та невідомості часу його завершення політична та соціально-економічна ситуація в Україні залишаються критичними. За таких умов процес функціонування торговельних мереж в воєнний та поствоєнний період супроводжують масштабні загрози та ризики (інфраструктурні, фінансово-економічні, репутаційні).